

SVENSKA KYRKAN LINKÖPINGS STIFT

Inventering av kalkmåleri i Linköpings stift

Projekt-ID 39 710

Gunnar Nordanskog
2015-12-04

Askeryds kyrka, en av de fåvitska jungfrurna.

Sammanfattande rapport över stiftets bestånd av kalkmålningar från 1100-1600-talen med åtgärdsförslag. Projektet finansieras av Kyrkoantikvarisk ersättning och Linköpings stift.

Innehåll

Bakgrund	3
Projektkostnader och finansiering, ekonomisk översikt	3
Urval, inventeringsmetod och avrapportering	3
Resultat	4
Noteringar för framtida undersökningar	5
Obesiktigade utrymmen	5
Nyupptäckt måleri	5
Ikonografi och attribueringar	5
Restaureringsarkitekter och konservatorer	5
Förmedling	6
Sammanfattning av åtgärdsbehov	7
Åtgärds-koder	7
Asby (E län, Ydre pastorat)	8
Ask (E län, Borensbergs och Tjällmo pastorat)	8
Askeby (E län, Åkerbo församling)	8
Askeryd (F län, Aneby pastorat)	8
Björkeberg (E län, Vikingstad församling)	8
Brunneby kyrka (E län, ägs av KVHAA)	8
Ekebyborna (E län, Borensbergs och Tjällmo pastorat)	9
Flistad (E län, Vreta klostets pastorat)	9
Fornåsa (E län, Borensbergs och Tjällmo pastorat)	9
Furingstad (E län, Västra Vikbolandets församling)	9
Gårdeby (Östra Ryds församling)	9
Hagebyhöga (E län, Borensbergs och Tjällmo pastorat)	9
Haurida (F län, Aneby pastorat)	9
Herrestad (E län, Vadstena pastorat)	10
Hogstad (E län, Folkungabygdens pastorat)	10
Hov (E län, Vadstena pastorat)	10
Järstad (E län, Folkungabygdens pastorat)	10
Kaga (E län, Kärna pastorat)	10
Kristberg (E län, Borensbergs och Tjällmo pastorat)	11
Kullerstad (E län, Norrköpings pastorat)	11
Kumla (E län, Folkungabygdens pastorat)	11
Landeryd (E län, Linköpings pastorat)	11
Lillkyrka (E län, Åkerbo församling)	11
Linköpings Domkyrka (E län, Domkyrkopastoratet)	11
Marbäck (F län, Aneby pastorat)	12
Normlösa (E län, Folkungabygdens pastorat)	12
S:t Anna gamla kyrka (E län, Söderköping-S:t Anna församling)	12
S:ta Gertrud (H län, Södra Tjust pastorat)	12
S:t Laurentii, Söderköping (E län, Söderköping-S:t Anna församling)	12

S:ta Maria (Risinge gamla kyrka) (E län, ägs av Riksantikvarieämbetet)	12
Skeda (E län, Slaka-Nykils pastorat)	12
Skällvik (E län, Söderköping-S:t Anna församling)	13
Skärkinds gamla kyrka (E län, Norrköpings pastorat)	13
Skönberga (E län, Söderköping-S:t Anna församling)	13
Säby (F län, Tranås pastorat)	13
Tingstad (E län, Norrköpings pastorat)	13
Tjällmo (E län, Borensbergs och Tjällmo pastorat)	13
Torpa (E län, Ydre pastorat)	14
Vadstena klosterkyrka (E län, Vadstena pastorat)	14
Veta (E län, Folkungabygdens pastorat)	14
Vinnerstad (E län, Motala församling)	14
Vreta kloster (E län, Vreta klostets pastorat)	14
Vårdsberg (E län, Åkerbo församling)	14
Vårfrukyrkan, Skänninge (E län, Folkungabygdens pastorat)	15
Västra Ny (E län, Borensbergs och Tjällmo pastorat)	15
Väversunda (E län, Vadstena pastorat)	15
Åtvidabergs gamla kyrka (E län, Åtvids församling)	15
Älvestad (E län Borensbergs pastorat)	15
Ödeshög (E län, Folkungabygdens pastorat)	15
Örberga (E län, Vadstena pastorat)	15
Örtomta (E län, Åkerbo församling)	16
Östra Eneby (E län, Norrköpings pastorat)	16

Bakgrund

Under 2014 och 2015 har Linköpings stift inventerat kalkmålningar i samarbete med Östergötlands museum. Projektets främsta syfte är att göra en uppföljning av den inventering som firma Peterson Restaureringskonsult genomförde på stiftets uppdrag år 2003.

Många av de problem som Peterson lyfte fram i sin inventeringsrapport var klimatrelaterade. Sedan 2003 har dock förhållandena ändrats genom att många av de inventerade kyrkorna har fått nya uppvärmningssystem och annan nyttjandegrad än tidigare, och flera av kyrkorna har också genomgått konserverings- och renoveringsinsatser. Vidare fanns det skäl att närmare granska en del av de många akuta åtgärdsbehov som Peterson påpekat men där det inte genomförts några insatser, för att bedöma om läget har förändrats eller om det kanske inte var så akut som först antogs. Det fanns därför anledning att både uppdatera inventeringen med nya uppgifter, och att revidera en del av skadebedömningarna.

Projektkostnader och finansiering, ekonomisk översikt

Kostnader

Stiftsantikvarien, nedlagd tid 380 timmar á 450 kr (varav 50 % av tiden får finansieras av KAE)	171 000 kr
Konsultkostnad Östergötlands museum	344 751 kr
Summa	515 751 kr

Finansiering

Kyrkoantikvarisk ersättning	411 000 kr
Stiftets egeninsats	104 751 kr
Summa	515 751 kr

Budget

Avvikelse från budget (finansieras av stiftet)	496 000 kr
	19 751 kr

Urval, inventeringsmetod och avrapportering

Inventeringen är inriktad på kalkmåleri från perioden 1100-talet till 1600-talets slut. De dekorationsmålningar som har gjorts från 1700-, 1800- och 1900-talen har inte ingått i inventeringen.

Petersons inventering omfattade 51 kyrkor inom Linköpings stift, varav två stycken inte ägs av Svenska kyrkan. Dessa två (Risinge S:ta Maria kyrka och Brunneby kyrka) har utelämnats vid denna uppföljande inventering. Istället har tillkommit Norra Solberga gamla kyrka, som inte ingick i Petersons inventering, liksom Älvestad kyrka, där det framkom målningar efter en brand år 2007. Sålunda ingår 51 kyrkor även i denna förnyade inventering.

Efter genomförd inventering har ytterligare två kyrkor uteslutits, nämligen Gårdeby eftersom måleriet i denna kyrka visade sig vara från 1700-talet, samt Torpa vars måleri är tillkommet 1891, dessutom i olja och tempera och inte med kalkfärg. I Torpa finns dock bemålade bräder på vinden, som tillskrivs Risingemästaren. Därför är Torpa fortsatt intressant som referensobjekt även om kyrkan alltså utgått från kalkmåleriinventeringen.

Av Linköpings stifts kyrkor finns alltså bevarat och synligt kalkmåleri från medeltiden till och med 1600-talet i 49 kyrkor, varav 43 ligger i Östergötlands län, 5 i Jönköpings län och 1 i Kalmar län. Inräknat S:ta Maria och Brunneby blir det 51 kyrkor inom stiftets gränser med kalkmåleri från denna period. Dessutom bör nämnas nunnornas kapitelsal i Vadstena kloster, där den så kallade Kapitelsalmästarens målningar från 1400-talet har bildat skola för många senmedeltida valvmålningar inom och utanför stiftet.

Inför den nu genomförda inventeringen gjordes en genomgång av relevant litteratur och arkivmaterial från topografiska arkivet i Östergötlands Länsmuseum och från ATA i Stockholm. Framförallt bilder från framtagning och genomförda konserveringar av måleriet har visat sig värdefulla. Efter en avstämning mot noteringarna i Petersons rapport och databas, gjordes platsbesök av stiftsantikvarie Gunnar Nordanskog och 1:e konservator Eva Ringborg, Östergötlands museum. Målningarna besiktigades okulärt för att notera sprickbildning, flagning och bortfall eller andra skador. Målningarna fotograferades med dagsljusbelysning. Inga provtagningar har gjorts. För Linköpings domkyrka gjordes en särskild beställning till konserveringsateljén vid Östergötlands museum, som fick i uppdrag att göra en första kartering av de färgspår som finns på väggar och invändigt stenhuggeri. Målningarna i domkyrkans valv kommer att undersökas i samband med framtida besiktningar och stenarbeten.

Avrapporteringen har gjorts dels genom en uppdatering av Petersons databas, dels genom delrapporter för respektive kyrka, med undantag för Hov, Norra Solberga, Vadstena klosterkyrka och Ödeshög, där noteringar endast gjordes i databasen. Delrapporterna har skickats till respektive pastorat tillsammans med ett följebrev, i förekommande fall med rekommendationer om åtgärd. Delrapporterna är också publicerade på Linköpings stifts hemsida: <http://m.svenskakyrkan.se/linkopings-stift/rapporter-inventeringar-forskning>

Resultat

Det huvudsakliga syftet med projektet har varit att uppdatera Petersons inventering för att kunna identifiera åtgärdsbehov som annars lätt glöms bort i förvaltningarnas sedvanliga vård- och underhållsplanering. Åtgärdsbehoven finns sammanfattade nedan, och har i skrivande stund redan resulterat i flera genomförda eller planerade åtgärder. Utöver den förvaltningsmässiga nyttan har

ambitionen också varit att med kortfattade beskrivningar och bilder sammanställa stiftets bestånd av medeltida kalkmåleri med dateringar och ikonografiska beskrivningar i en enkel form.

Noteringar för framtida undersökningar

Obesiktigade utrymmen

Kalkmålningar från 1100-1300-talen finns bevarade på vindarna i 13 av kyrkorna: Asby, Björkeberg, Fornåsa, Furingstad, Herrestad, Hogstad, Kaga, Kumla, Lillkyrka, Normlösa, Skönberga, Veta och Väversunda. Av dessa har vindsutrymmena i Asby, Björkeberg och Väversunda kyrkor inte besiktigats i denna omgång. Dessa måste undersökas vid nästa inventeringstillfälle.

Nyupptäckt måleri

I Normlösa kyrka har upptäckts tidigare odokumenterat medeltida måleri ovan vinden till sakristian, som är inrymd i tornets bottenvåning. Detta förändrar i viss mån vad som tidigare har antagits om kyrkans byggnadshistoria och visar att det glädjande nog fortfarande finns saker att upptäcka i våra kyrkor. Även i Herrestad finns måleri bevarat ovan vinden som inte har omnämnts i tidigare inventeringar. Till skillnad från i Normlösa, där det finns välbevarat figurativt måleri är det i Herrestad bara fråga om vaga färgspår. I Linköpings domkyrka finns flera tidigare odokumenterade spår av måleri på väggarna. I samband med annat arbete bör man se till att genomföra fördjupade undersökningar av dessa färgspår.

Ikonografi och attribueringar

De främsta standardverken för kalkmålningar i Linköpings stift är Aron Borelius *Romanesque mural paintings in Östergötland* (Norrköping 1956) och Åke Nisbeth *Ordet som bild. Östgötskt kalkmåleri vid slutet av 1300-talet och början av 1400-talet* (Stockholm 1995). Den senare tar även upp de småländska kyrkorna. Borelius har ett förtjänstfullt bildmaterial, men är i vissa stycken föråldrad när det gäller ikonografi och attribueringar. Nisbeths verk är mindre omfattande när det gäller dokumentationen, men desto mer utförlig i uppordnandet av ikonografiska motiv och har dessutom ett bredare konstvetenskapligt perspektiv. Bägge verken är utmärkta på sitt sätt, men det finns fortfarande mer att göra när det gäller ikonografi och attribueringar med de nya metoder och frågeställningar som står forskningen till buds.

Restaureringsarkitekter och konservatorer

En aspekt som sällan tas upp i konstvetenskapliga sammanhang är i vilken utsträckning 1900-talets restaureringar och konserveringsinsatser har påverkat kalkmålningarna. Det är endast en försvinnande liten del av målningarna som är helt opåverkade av konserveringsåtgärder, och det har betydelse både för deras tekniska skick och estetiska uttryck. I de flesta av delrapporterna noteras restaureringshistorien i korta drag, och en framtida uppgift är att kartlägga och utvärdera hur olika restaureringsarkitekter och konservatorer har påverkat måleriet.

Förmedling

De flesta av delrapporterna från denna kalkmåleriinventering är upplagda för att läsaren ska kunna bilda sig en uppfattning om kalkmålningarnas placering och motiv. Det är dock fortfarande mycket svårt att genom en pappersrapport bilda sig en helhetsuppfattning om den ibland mycket omfattande medeltida bildvärld som presenteras i kyrkorna. Flera kyrkor har redan idag panoramafotograferingar som presentationer på internet. Tekniker som kan komma till stor nytta i framtiden för att visualisera kalkmålningarna är 3D-fotografering och laserscanning med färgtexturering. Ingen av teknikerna har ännu tillräcklig god upplösning, precision och kostnadseffektivitet för att fungera som inventeringsverktyg, men för att visualisera målningarna på ett pedagogiskt sätt kan de fungera utmärkt. Den kulturhistoriska skatt som kalkmålningarna utgör bör tillgängliggöras på många olika sätt.

Sammanfattning av åtgärdsbehov

Nedan sammanfattas åtgärdsbehovet för samtliga besiktigade kyrkor med åtgärds-koder och kortfattade beskrivningar. För närmare beskrivningar hänvisas till delrapporten för respektive kyrka.

Rödmarkerade kyrkor i tabellen nedan är sådana som ej ägs av Svenska kyrkan, de ingick i Sten Patersons skadeinventering 2003 men har inte besiktigats nu.

Åtgärds-koder

1: Akut åtgärd av mindre omfattning för genomförande inom två år. Arbeten av ringa omfattning, finansieras av församlingen eller med omfördelade KAE-medel.

2: Angelägen åtgärd att genomföras inom tre till fem år. Arbeten som kräver åtgärdsplan och kostnadsberäkningar, ansöks som KAE-projekt till rambudgetåren 2016-2020.

3: Inga konserveringsåtgärder, men täta besiktningar eller förebyggande arbete i församlingen krävs.

4: Ingen åtgärd, planerad ombesiktning i stiftets regi om 10 år (2025-2026).

5: Estetisk åtgärd.

Kyrka	Åtgärds-kod
Asby	4/5
Ask	3/5
Askeby	3
Askeryd	1/3/4
Björkeberg	2
Brunneby – ej SvK	0
Ekebyborna	4
Flistad	1
Fornåsa	3
Furingstad	4
Gärdeby – 1700-tal, utgår	0
Hagebyhöga	2
Haurida	4
Herrestad	3
Hogstad	3
Hov	4
Järstad	3
Kaga	1
Kristberg	2/3
Kullerstad	4
Kumla	3
Landeryd	2/3
Lillkyrka	3
Linköpings domkyrka	2/3
Marbäck	4
Normlösa	2

Risinge gamla – ej SvK	0
S:t Anna	4
S:t Laurentii	2
S:ta Gertrud Västervik	4
Skeda	2
Skällvik	4
Skänninge Vårfrukyrka	4
Skärkinds gamla	1
Skönberga	3
Säby	4
Tingstad	1
Tjällmo	1/2
Torpa - 1891, utgår	0
Vadstena klosterkyrka	4
Veta	2
Vinnerstad	5
Vreta kloster	5
Värdsberg	2
Västra Ny	2
Väversunda	1
Åtvids gamla	3/2
Älvestad	2
Ö Eneby	4
Ödeshög	4
Örberga	3
Örtomta	3
Östra Eneby	4

Asby (E län, Ydre pastorat)

Absid och kor: estetisk åtgärd att tona in den gulaktiga putsen i samma färg som putsen i det romanska måleriet. Eventuellt intoning av frilagd sten som stör bildkompositionen. I samband med detta bör vidare undersökningar göras av måleriet i absiden, en fotorekonstruktion bör kunna göras för att tillgängliggöra måleriet.

Åtgärds kod: 5

Ovan valv: Besiktning av måleriet ovan valv inom tio år, senast 2025.

Åtgärds kod: 4

Långhuset: skador på strappo åtgärdas i samband med annat arbete.

Åtgärds kod: 2

Ask (E län, Borensbergs och Tjällmo pastorat)

Valv och murverk: sprickor i putsen i kor och absid måste övervakas när den planerade utvändiga putsrenoveringen genomförs. Väggmålningen vid körens plats i väster bör skyddas genom en distansbräda så att inte stolarna kan skjutas in mot väggen. I övrigt är måleriet något nedsmutsat men kan rengöras om församlingen så önskar.

Åtgärds kod: 3/5

Askeby (E län, Åkerbo församling)

Valv och murverk: De problem som tidigare har noterats med fuktgenomslag i murverket tycks åtminstone för tillfället vara avhjälpta, sannolikt genom förbättrad dränering och 2012 års putsrenovering. Trots isoleringen över valven märks också ett visst drag vid några av skvallerhålen. I långhusets norra valvkappor finns dock missfärgningar som ser ut som fuktgenomslag. Dessa bör bevakas för att se om de breder ut sig ytterligare.

Sakristian: sprickor i fönsternischens övre del, som delvis går genom måleriet. Bevakas.

Åtgärds kod: 3

Askeryd (F län, Aneby pastorat)

Västra väggen delvis konserverat, delvis stort åtgärdsbehov. Akut behov att fästa flagor i igensatt fönsternisch mot norr.

Åtgärds kod: 1

Orgelläktaren: belamrat med föremål, rensning och ommöblering för att inte puts och måleri ska riskera ytterligare skador. Bör genomföras så snart som möjligt.

Åtgärds kod: 3

Valvmålningar konserverat 1977, sprickbildning synlig med kikare. Närmare besiktning och åtgärdsplan behöver tas fram inom tio år.

Åtgärds kod: 4

Björkeberg (E län, Vikingstad församling)

Korvinden: måleri från 1300-talet, enligt Peterson i akut behov av konservering. Besiktigades ej 2014.

Långhuset, strappomålningar: På långhusets väggar finns två tavlor med strappo från koret. Färgskiktet flagar och bortfall förekommer. Akut behov av att fästa färgflagorna och ev. avlägsna kasein från tidigare konservering.

Åtgärds kod: 2

Brunneby kyrka (E län, ägs av KVHAA)

Ingick i stiftets kalkmåleriinventering 2006, men har inte besiktigats vid denna förnyade inventering, då kyrkan inte ägs eller förvaltas av Svenska kyrkan.

Åtgärds kod: ingen, stryks ur listan över stiftets kalkmålningar.

Ekebyborna (E län, Borensbergs och Tjällmo pastorat)

Valv och murverk: jämn dammsvårning, men puts och måleriskikt är stabila. Dock föreligger akut konserveringsbehov av gravtumban över Bielke-Sparre. Konsultera stenkonservator för åtgärdsförslag.
Åtgärdskod: 4 (1)

Flistad (E län, Vreta klostrets pastorat)

Valvet i tornkammaren (orgelvåningen) har omfattande sprickbildning med bomputs och öppna sprickor. Lagningar från framtagningen 1983 har bitvis fallit bort. Akut behov att laga öppna sprickor och fästa de allvarligaste bompartierna, bör genomföras senast 2016.
Åtgärdskod: 1

Fornåsa (E län, Borensbergs och Tjällmo pastorat)

Valvbågarna södra långhusväggen: sprickorna bör övervakas med gipsvakter
Vinden, romanskt måleri: största försiktighet vid alla arbeten på vinden, intäckning av måleriet vid takomläggningen.
Åtgärdskod: 3

Furingstad (E län, Västra Vikbolandets församling)

Valv och murverk: gott skick. Klimatet i kyrkan bör övervakas.
Vinden, romanskt måleri: försiktighet vid arbeten på vinden
Åtgärdskod: 3/4

Gårdeby (Östra Ryds församling)

Korvinden: draperimålning över södra korfönstret, 1700-tal.
Åtgärdskod: ingen, stryks ur listan över medeltida kalkmålningar i stiftet. Dock är målningen intressant som exempel på 1700-talsmåleri i originalskick.

Hagebyhöga (E län, Borensbergs och Tjällmo pastorat)

Västra valvet över orgelläktaren: putsen har omfattande sprickor, vilka kan vara orsakade av sättningar i tornkonstruktionen. En fullständig spricklagning bedöms inte vara långsiktigt hållbar, men öppna sprickor kan punktfästas och de bitar som sitter löst bör säkras. Detta bör genomföras inom 5 år, senast 2020.
Åtgärdskod: 2

Haurida (F län, Aneby pastorat)

Kalkmålningar i koret: puts och färgskikt stabila, ingen åtgärd. Eventuell mögelpåväxt på bjälke i korets västvägg hålls under bevakning.
Åtgärdskod: 3

Herrestad (E län, Vadstena pastorat)

Målningar ovan valv: De romanska målningarna på långhusets östvägg ovan valvet dateras till 1100-talet. De är mycket fragmentariska och kan lätt förbises. Färgskikten är stabila men putsen har ställvis öppna sprickor. Uppmärksamhet krävs vid alla arbeten på vinden. Eventuell kantsäkring av putsen och bortstädning av fågelbon, i samråd med konservator.

Åtgärds kod: 3

Kyrkorummet: Kalkmåleriet i kyrkorummet är stabilt, men det finns ett fint nät av sprickbildningar som behöver hållas under uppsikt. Stolar på läktaren förvaras lutade mot en valvribba. Justera placeringen av stolarna på läktaren.

Åtgärds kod: 3

Hogstad (E län, Folkungabygdens pastorat)

Vinden, romanskt måleri vid murkrönen, romansk takstol: försiktighet vid alla arbeten på tak eller vind. Rör ej isoleringen.

Åtgärds kod: 3

Hov (E län, Vadstena pastorat)

Kyrkorummet: Senmedeltida valvmålningarna, konserverade 2014. Endast formulärrapport.

Åtgärds kod: 4

Järstad (E län, Folkungabygdens pastorat)

Kyrkorummet: Putsskikten är i huvudsak stabila, men i koret finns vissa oroande sprickor som bör hållas under bevakning, särskilt på östra väggen och i södra valvkappan. Bakom altartavlan finns en textkartusch och draperimålning med flera långa sprickor. Valvmåleriet, som dateras till 1300-talets slut, är blekt och endast i liten utsträckning retuscherat. Det är dock stabilt och fäster väl vid underlaget. I nedre delen av den norra valvkappan, och delvis i de bågiga angränsande kapporna är putsen märkbart mörkare än i övriga delar. Huvuddoken på två kvinnor är vitmålade, vilket kan antyda att detta måleri inte är bottnat med vit kalkfärg, eller så har den mörkare nyansen orsakats av impregnering i samband med konserveringen. Vidare undersökning krävs.

Åtgärds kod: 4

Klimat: Kyrkan har ingått i stiftets projekt med klimatövervakning av kallställda kyrkor 2010-2013. Järstad var den enda av de undersökta kyrkorna som under projektiden drabbades av synlig mögeltillväxt på en av provrutorna. Vinden bör avisoleras och skvallerhålen öppnas för förbättrad luftcirkulation. Portabel avfuktare rekommenderas.

Åtgärds kod: 3

Kaga (E län, Kärna pastorat)

Vinden: för det romanska måleriet över östra delen av långhuset planeras konservering 2015.

Åtgärds kod: 4

Kyrkorummet: det gotiska kalkmåleriet är i huvudsak stabilt, men det finns bomputs och på vissa ställen sprickbildningar som behöver hållas under uppsikt. Absidvalvet samt valvbågen in till brudkammaren har putsskador som behöver säkras.

Åtgärds kod: 1

Kristberg (E län, Borensbergs och Tjällmo pastorat)

Sakristian: ommöblering av sakristian för att förebygga ytterligare hanteringsskador på måleriet. I samband med annat arbete kan skadorna retuscheras och södra väggens måleri rengöras.

Åtgärdskod: 2/3

Kullerstad (E län, Norrköpings pastorat)

Kyrkorummet: målningarna konserverades 2015. Regelbundna besiktningar för att tidigt upptäcka om mögelproblemen återkommer.

Åtgärdskod: 4

Kumla (E län, Folkungabygdens pastorat)

Korvinden: måleri från senmedeltid och 1700-tal, romansk puts över sakristian. Försiktighet vid alla arbeten på vinden.

Åtgärdskod: 3

Landeryd (E län, Linköpings pastorat)

Vapenhuset/tornets bottenvåning: måleri från 1500/1600-talet tillskrivet Mats Målare. Måleriet har mekaniska skador vid utsatta partier. Färgskikten behöver konsolideras och öppna sprickor i putsen kittas. Den obemålade putsen lossnar i stora bitar.

Åtgärdskod: 2 / 3

Lillkyrka (E län, Åkerbo församling)

Kyrkorummet: nedsmutsning, ojämn svärtning. Församlingen vill genomföra renovering 2015. Åtgärdsprogram upprättas. *Åtgärdat 2015, ÖM Dnr 43/15*

Åtgärdskod: 4

Vinden, romanskt måleri: största försiktighet vid alla arbeten på vinden. Årlig besiktning av takavtäckning och takstolar.

Åtgärdskod: 3

Linköpings Domkyrka (E län, Domkyrkopastoratet)

Färgspår på väggar, kolonner och stensulptur, utförda direkt på stenen eller på en tunn kalkkredering.

Den gotiska blindarkaden har vissa målningsfragment som sitter lösa, behov av översyn.

Åtgärdskod: 2

Ljusaltaret i den romanska blindarkaden, södra sidan bör ges en annan placering.

Åtgärdskod: 3

Bemålade vapensköldar på pelare C6 bör om möjligt skyddas mot infallande ljus.

Åtgärdskod: 3

Valvmålningarna är ej besiktigade. Vid den planerade översynen av valvens murverk bör en konservator delta för att besiktiga puts och måleri.

Åtgärdskod: 4

Marbäck (F län, Aneby pastorat)

Måleri på valv och väggar från sent 1400-tal, 1520, 1628 och 1773. Konserverat 2010. Gott skick men med vissa estetiska anmärkningar, mycket beroende på tidiga ommålningar och hur framtagningen 1946 genomfördes. Ombesiktning inom tio år.

Åtgärds kod: 4

Normlösa (E län, Folkungabygdens pastorat)

Långhusväggen vid läktaren: I fönsteromfattningen på läktaren finns lösa putsbitar, som bör fästas så snart som möjligt. I samband med detta översyn av omgivande måleriet.

Sakristian: Måleriet på sakristians södra vägg har bomputs och öppna sprickor. Putsbortfall i centrala delar av figurmåleriet. Lös puts bör fästas, eventuellt kan misspydande retuscher utjämnas. Det är inga omfattande arbeten som behövs, men ju tidigare insatsen sker desto mindre är risken att skadorna förvärras. Nyupptäckta målningar i utrymmet över sakristian kan tillgängliggöras och undersökas av konservator.

Åtgärds kod: 2

S:t Anna gamla kyrka (E län, Söderköping-S:t Anna församling)

Korvalvet: fragmentariska målningar, förstörda vid 1900-talets iståndsättande av den tidigare ruinen. Putsen är i gott skick och klimatet i kyrkan är bra sedan en permanent sorptionsavfuktare installerats. Dock måste takavvattningen underhållas.

Åtgärds kod: 3/4

S:ta Gertrud (H län, Södra Tjust pastorat)

Kyrkorummet: draperimålningar samt senmedeltida måleri över korbågen. Måleriet är i gott skick efter konservering och utvändig renovering av kyrkan.

Åtgärds kod: 4

S:t Laurentii, Söderköping (E län, Söderköping-S:t Anna församling)

Exteriör, fasad: textband och målning av S:t Laurentius. Putsflagningar och mörkfärgade brukslagningar, bör åtgärdas inom 5 år.

Åtgärds kod: 2 (exteriör)

Interiör, personalrum: tidigare exteriör målning av Kristus som världsdomare. Gott skick.

Interiör, sydvästra pelaren: målning av biskop samt svåridentifierade figurer. Gott skick, liten öppen putskant.

Interiör, sydöstra väggen och nordöstra pelaren: konsekrationsskors. Gott skick.

Åtgärds kod: 4 (interiör)

S:ta Maria (Risinge gamla kyrka) (E län, ägs av Riksantikvarieämbetet)

Omfattande senmedeltida måleri. Ingick i stiftets kalkmåleriinventering 2006, men har inte besiktigats vid denna förnyade inventering, då kyrkan inte ägs eller förvaltas av Svenska kyrkan.

Åtgärds kod: ingen, stryks ur listan över stiftets kalkmålningar.

Skeda (E län, Slaka-Nykils pastorat)

Kyrkorummet: del av långhusets sydvägg, måleri från 1300-talet. Kantlagning, undersökning av färgskikten av konservator.

Åtgärds kod: 2

Skällvik (E län, Söderköping-S:t Anna församling)

Östväggen, vid Herrborumgraven: målat epitaflum (?), svårdaterat. Kraftiga spår i putsen efter pikhammare, dock är måleriet i originalskick, utan retuscher. Ingen åtgärd.

Åtgärdskod: 4

Skärkinds gamla kyrka (E län, Norrköpings pastorat)

Valv och väggar är något nedsmutsade, men i huvudsak i gott skick. Måleriet runt fönstren är smutsat och slitet, men det föreligger inget direkt åtgärdsbehov.

Valvanfänger och nedre delarna av valvribborna har små skador som bör åtgärdas så snart som möjligt för att putsen inte ska falla ned.

Västingångens utvändiga marmoreringsmålari är slitet men utan åtgärdsbehov.

Altarets puts och målningar är svårt skadade och riskerar att lossna vid beröring, akut skada som bör åtgärdas under 2017.

Åtgärdskod: 1

Skönberga (E län, Söderköping-S:t Anna församling)

Långhusvinden: målningsskiktet är tunt och putsen har vissa bortfall. Murverket har omfattande lagningar. Rester av lösullsisolering sitter på både måleriet och på den romanska takstolen. Alla arbeten på vinden måste följas av antikvarisk kontrollant.

Åtgärdskod: 3/4

Säby (F län, Tranås pastorat)

Omfattande senmedeltida måleri i valv och på väggar. Senast konserverat 2013.

Åtgärdskod: 4

Tingstad (E län, Norrköpings pastorat)

Korvalvet är utan anmärkning, ombesiktigas inom 10 år, senast 2025.

Triumfbågen har en djup spricka i översta delen, där putsen har fallit ned. Denna måste säkras. I samband med detta bör en översyn göras av strappotavlorna. Bör åtgärdas inom 2 år, senast 2017. Tidsåtgången för åtgärderna beräknas vara tämligen begränsad, och projektet bör kunna delfinansieras med omfördelad kyrkoantikvarisk ersättning.

Åtgärdskod: 1

Tjällmo (E län, Borensbergs och Tjällmo pastorat)

Kyrkorummet: måleriet är i det närmaste orört efter konserveringen på 1950-talet. Färgskikten är i gott skick, men putsen har hål och sprickor som behöver ses över inom kort. Ambitionsnivån för detta kan diskuteras, om man endast väljer att åtgärda det som är akut blir arbetena endast av liten omfattning.

Åtgärdskod: 1 / 2

Torpa (E län, Ydre pastorat)

Vägg- och valvmålningar i olja och tempera, av G Söderberg 1891. Ingick i stiftets kalkmåleriinventering 2006, men har efter besiktning uteslutits från denna förnyade inventering, då sentida måleri inte ingår.

Åtgärdskod: 0. Åtgärdebehov föreligger då måleriet är starkt smutsat och har kraftig flagning, men någon särskild rapport framställs inte i detta sammanhang.

Vadstena klosterkyrka (E län, Vadstena pastorat)

Stilbildande dekormåleri längs valvribborna, från 1420-30-talet. Inga synliga skador, en närmare besiktning bör göras inom 10 år, senast 2025.

Åtgärdskod: 4

Veta (E län, Folkungabygdens pastorat)

Veta kyrka uppvisar dekorationsmåleri från åtminstone fem perioder: omkring år 1200, 1400-, 1500-, 1700- och 1900-talen, bevarat i olika omfattning. Det äldre måleriet framtog och kompletterades 1913-14 av konservator Carl Forsslund. Putsskikten är i huvudsak stabila, men med viss flagning och sprickbildning framförallt i den östra delen av kyrkan. Nedsmutsningen och de många olika tidsskikten gör det svårt med punktinsatser i den medeltida delen. Kyrkan har tidigare haft fuktproblem, som dock har blivit bättre efter att innanfönstren tagits bort och grundvärmen höjts till 13°. De gamla panelradiatorerna bidrar till sotning av väggarna.

Åtgärdsförslag: På grund av kyrkans mycket höga historiska och restaureringshistoriska värden föreslås en hel konservering och rengöring av korsmitten och östra korsarmen enligt den metod som utprovades vid konserveringen av västra korsarmens måleri 2013. Samtidigt bör putsen med romanska målningsfragment på vinden också fästas. I samband med konserveringen ersätts panelradiatorerna med nya lågtemperaturradiatorer. Rutiner för rengöring av radiatorerna upprättas.

Åtgärdskod: 2

Vinnerstad (E län, Motala församling)

Valv: puts och måleriskikt är stabila, men nedsmutsade. Tillsammans med de nedsmutsade ytorna på övriga väggar ger kyrkan ett mörkt intryck. Smutsen går relativt lätt att avlägsna om församlingen så önskar, men det är en rent estetisk åtgärd.

Åtgärdskod: 5

Vreta kloster (E län, Vreta klostrets pastorat)

Romanskt måleri i Stenkilska gravkoret, senmedeltida måleri i Magnus Nilssons gravkor, 1600-talsmåleri i Douglas gravkor samt måleri från restaureringen 1914-17.

Stenkilska och Magnus Nilssons gravkor: förslag att förbättra belysningen för tillgängliggörande av måleriet och gravkoren.

Åtgärdskod: 5

Övrigt: utbyte av panelradiatorerna bredvid hertig Magnus bänk för att minska dammsvärtning på väggen.

Åtgärdskod: 3

Vårdsberg (E län, Åkerbo församling)

Väggar: översyn och skyddskonservering av de nedre delarna av måleriet, dvs fästning av flagor och viss kittning av hål och sprickor upp till manshöjd. Det är totalt ca 80 m² som behöver detaljgranskas, men långt mindre omfattning vad som behöver konserveras.

Åtgärdskod: 2

Vårfrukyrkan, Skänninge (E län, Folkungabygdens pastorat)

Medeltida kalkmålning några meter upp från golvet, närbesiktning ej gjord. Bevaka klimatet i kyrkan och fuktvandringen i murverket.

Åtgärdskod: 4

Västra Ny (E län, Borensbergs och Tjällmo pastorat)

Väggmålningar i koret: skyddskonservering med kittning och punktfästning av bomputs och öppna sprickor, uppskattas till 5-10 dagars arbete. Bör åtgärdas inom 5 år, senast 2020.

Åtgärdskod: 2

Väversunda (E län, Vadstena pastorat)

Koret: spricka i portvalvet till sakristian, bör lagas omgående (2014). Åtgärdad 2015.

Åtgärdskod: 4

Korvinden: romanskt måleriet på korvinden, besiktigades inte 2014.

Åtgärdskod: 4

Åtvidabergs gamla kyrka (E län, Åtvids församling)

I koret i Åtvids gamla kyrka finns målningar från 1600-talet. De har aldrig varit överkalkade och är därför mycket välbevarade och värdefulla. De nedre delarna av de bemålade väggarna har slag- och skrapskador från gradänger och stolar som flyttas fram och tillbaka. Det är angeläget att försiktighet iakttas vid musikevenemang i koret, helst bör en annan lösning hittas för gradängerna. En list bör läggas på golvet längs väggarna så att inte stolar och annat kan skjutas hela väggen in till väggen. Först när detta är gjort kan skadorna åtgärdas.

Åtgärdskod: 3/2

Älvestad (E län Borensbergs pastorat)

Södra långhusväggen: efter branden 2007 gjordes endast de nödvändigaste konserveringsåtgärderna, färdigställandet sköts på framtiden. Målningensfragmenten har ytsprickor som behöver stabiliseras. Konsultera putskonservator för åtgärdsprogram. Sydportalen har stort konserveringsbehov, konserveringsprogram finns framtaget 2004 av Anna Henningson.

Åtgärdskod: 2

Ödeshög (E län, Folkungabygdens pastorat)

Östväggen vid predikstolen: målerifragmentet är stabilt.

Åtgärdskod: 4

Örberga (E län, Vadstena pastorat)

Måleri valv: omfattande senmedeltida måleri, delvis rekonstruerat. Gott skick efter konservering 2008-2009.

Åtgärdskod: 4

Takavvattning: lövsilarna är igensatta med tjära och måste bytas omgående

Åtgärdskod: 3

Örtomta (E län, Åkerbo församling)

Valven: kalkmåleriet är stabilt. Det finns fina sprickbildningar i samtliga valvkappor, men dessa utgör ingen risk. Den spricka som finns i gördelbågen och valvkappan ovan predikstolen mot södra korsarmen måste dock hållas under uppsikt.

Åtgärdskod: 3

Östra Eneby (E län, Norrköpings pastorat)

Östra Eneby kyrka har målningar fyra eller fem olika perioder. De senmedeltida målningarna i kor, långhus och sakristia är fragmentariska och blekta, men konserverade 2010-2011. Ställvis finns bortfall som syns som svarta prickar i måleriet.

Dopkappellets målningar från 1916 konserverades 2011.

Långhusvindens romanska målningar är i behov av en översyn, dock inte akut.

Åtgärdskod: 4